

Суворова Т. М.,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри англійської мови та методики її викладання,
факультет іноземних мов
Херсонського державного університету

АМЕРИКАНСЬКА ФОЛЬКЛОРНА БАЛАДА ЯК ЛІРИКО-ДРАМАТИЧНИЙ РІЗНОВИД ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Анотація. У статті досліджується ліро-драматична специфіка американських фольклорних балад через основи художнього мислення та образотворення. У процесі реконструкції концептуальних моделей словесних образів виявлено особливий спосіб концептуалізації баладного світу, такий як концептуальна метаморфоза.

Ключові слова: образність, концептуальна метаморфоза, ліро-драматичний текст.

Постановка проблеми. Загальний антропоцентричний вектор науки XXI століття дає змогу осмислити лінгвальні явища крізь призму системного підходу. Особливого звучання набувають проблеми філології у світлі лінгвосинергетики, оскільки залучення системного методу до дослідження мовленнєвих феноменів сприяє глибокому та всебічному вивченню проблемних явищ лінгвістики. Актуальним є комплексний підхід до вивчення американського фольклорного тексту, адже фольклор є особливим мистецтвом, специфіка якого визначається виходом за межі філології та входженням у царини суміжних наук, таких як етнографія, народознавство чи мистецтвознавчі науки – хореографія та музикознавство. Про міждисциплінарний зв'язок фольклорної балади свідчать розвідки О.О. Потєбні, О.М. Веселовського, О.М. Фрейденберг, В.Я. Проппа.

Трактування образності як певної системи виводить на авансцену нашого дослідження цілісний підхід до словесних образів (далі – СО) як одиниць фольклорного твору.

Аналітичний огляд наукового доробку з проблематики баладного жанру дав змогу окреслити основні напрями філологічних досліджень англійського баладного тексту: літературознавчий та лінгвопоетологічний. У річищі літературознавчого підходу обстоюються принципи жанрової організації баладного твору [4; 7; 8; 10], які передбачають набір загальних формальних і змістовних характеристик баладного жанру та варіанти класифікації балад за тематичною ознакою [11; 12; 13; 14; 15; 16].

Актуальність обраної теми визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на системний розгляд особливостей репрезентації знань у мові й мовленні, зокрема художньому, шляхом виявлення прихованих смислів у поетичному тексті. Комплексний аналіз системи словесних образів американських фольклорних балад вирішує низку завдань, пов'язаних із пошуком ізоморфізму між поетичним мисленням та певними структурними особливостями баладного тексту.

Метою статті є виявлення ліричного та драматичного у структурі американської фольклорної балади через концептуальний та інтерпретативний аналіз словесних образів; визначення ролі концептуальних тропів у формуванні образності американських фольклорних балад.

Матеріалом дослідження слугують американські фольклорні балади, подані у збірці Е.-Е. Гарднер та Ж. Дж. Чікерінг («Ballads and Songs of Southern Michigan», 1939).

Виклад основного матеріалу дослідження. Американська фольклорна балада є ліро-драматичним різновидом поетичного тексту та джерелом інформації про етапи розвитку художнього мислення. Установлено, що американська балада як жанр характеризується константними ознаками, такими як метрична, синтаксична і лексична організація, та змінними, що постають опозиційними групами (епічність – ліричність, драматизм – описовість) [9]. Система словесних образів американської фольклорної балади трактується як складне перцептивно-когнітивно-афективне утворення, що характеризується певним набором зв'язків та відношень, виражених у його структурі, та визначається особливим способом організації словесних образів [9].

Концептуальний аналіз системи СО баладних творів доводить той факт, що кожний СО пов'язаний з іншими СО у межах твору, а система СО має рекурентну структуру і певний діапазон концептуальних схем, характеризується ізотипністю [9].

Інтерпретативно-контекстуальний аналіз текстів американських фольклорних балад дав змогу з'ясувати домінуючі жанрові ознаки (ліричність і драматизм) та лінгвокогнітивні особливості механізмів концептуалізації художнього світу, які зумовлюють спосіб організації словесних образів у систему в архаїчний та номінативно-нормативний періоди становлення художньої свідомості. В архаїчний період це концептуальна метаморфоза, а в канонічний – концептуальна метафора, концептуальна метонімія та концептуальний оксиморон.

Широке використання діалогів та «телеграфічність» зображуваних подій без авторських оцінок і коментарів, ніби автор хоче запропонувати робочий ескіз художника з можливістю домислити незавершену частину потенційної картини, дає змогу віднести зазначені ознаки (драматизм і ліричність) до константних. Наприклад,

“How came this blood on your shirt sleeve, O dear love, tell me, me, me?”

“It is the blood of my old gray houndThat traced the fox for me...”

“Edward” (L. Pound, № 9).

Прикладом переважно ліричного настрою, актуалізованого системою словесних образів, є балада «The Bonny Earl of Murray», де співак, який повинен лише повідомити факти слухачам, перебуваючи під емоційним впливом від вбивства графа, про яке розповідається у баладі, викрикує:

“Ye hielands and ye lowlands,

Oh where ha'e ye been?

They hae slain the Earl of Murray,

And laid him on the green...”

Саме існування таких «типових» балад, які містять оцінку подій, доводить, що драматизм та лаконічне зображення подій поступаються описовості та характеристичі персонажів на сучасному етапі розвитку художньої свідомості. Підтвердженням цієї тенденції є визначення баладного жанру як драматичного з елементами ліризму [13; 14; 15; 16].

Американська фольклорна балада як лірико-драматичний різновид поетичного тексту може слугувати джерелом інформації про етапи розвитку художнього мислення. Установлено, що американська балада як жанр характеризується константними (метрична, синтаксична і лексична організація) та змінними ознаками, що постають як опозиції «епічність – ліричність», «драматизм – описовість». Система СО американської фольклорної балади трактується як складне когнітивно-афективне утворення, що характеризується певним набором зв'язків та відношень, виражених у його структурі, та визначається особливим способом організації словесних образів, який полягає у тому, що вектор системної організації задають образи-символи, що відіграють роль креативних атракторів у системі СО та займають сильні текстові позиції. Американські фольклорні балади повністю вписуються у жанр балад, проте мають певні особливості: лірико-драматичну спрямованість, що виражається у формуванні системи СО як прояву ліричних почуттів через концепти «радість», «туга», «кохання», «відчай», та драматичний характер творів, що забезпечується реалізацією у системі словесних образів балад архетипної діади «життя – смерть».

Інтерпретаційно-контекстуальний аналіз текстів американських фольклорних балад дав змогу з'ясувати домінуючі жанрові ознаки (ліричність і драматизм) та лінгвокогнітивні особливості художньої концептуалізації світу в досліджуваних текстах, які зумовлюють спосіб організації СО в архаїчний та канонічний періоди становлення художньої свідомості. В архаїчний період це концептуальна метаморфоза, а в канонічний – концептуальна метафора, концептуальна метонімія та концептуальний оксиморон. Дослідження концептуального та вербального вимірів образності американських фольклорних балад засвідчило тенденцію до збереження в образотворенні відбитків механізмів поетичного мислення різних епох.

Концептуальний аналіз системи СО баладного фольклорного тексту виявив, що концептуальна метаморфоза – це спосіб синкретичного осмислення дійсності, в основі якого лежить ідея перетворення, первітлення, зміни [2; 12]. Наприклад, у баладі «Sweet William and Lady Margaret» («Любий Уільям та Леді Маргарет») концептуальна метаморфоза лежить в основі СО, який шляхом лінгвокогнітивної операції транзитивності об'єднує у концептуальному просторі баладного твору природне й людське:

*“Lady Marg’ret was buried under a rose
Sweet William in under a willow;
And they both grew tall, and they both grew together,
And they tied in a true lover’s knot”.*

На базі відношення перетворення одна царина деформується під дією причини та набуває якостей іншої царини. Словесні образи наведеної балади формуються шляхом еквівалентного мапування, концептуальні ознаки однієї царини (джерела) повністю привласнюються іншою цариною (мети). Це пояснюється тим, що архаїчний світогляд базується на тотожності природного і людського, макрокосму і мікркосму [2; 5; 12], що дає змогу вважати концептуальну метаморфозу раннім тропом. Саме цей факт відкриває можливість перенесення якостей та функцій людини

на природні об'єкти і явища. В аналізованій баладі зображено переродження чоловіка та жінки після смерті в рослини (троянду та вербу), які воз'єднуються у своєму коханні в рослинному світі. Це не просто переродження, коли одна сутність перестає існувати й уоформлюється іншою сутністю, а розширення обох концептуальних просторів природного і людського в результаті неможливості воз'єднатись у коханні у світі людини. Референтами займенника *they* є одночасно образи Леді Маргарет (*Lady Marg’ret*) і любого Уільяма (*Sweet William*) та троянди (*a rose*) і верби (*a willow*), що свідчить про те, що в основі структури цих СО лежить концептуальна метаморфоза «люди перетворюються на природні явища, а природні явища набувають властивостей людини». Саме тому троянда та верба спроможні кохати одна одну, як люди (*And they tied in a true lover’s knot*). Потенція реінкарнації людей у рослини виходить із властивості міфічного предка мати нетлінну сутність [6, с. 171].

Висновки. Системна організація словесних образів визначається домінуючими жанровими ознаками баладного тексту і лінгвокогнітивними механізмами творення образів, переважна частина яких є образами-символами, що мають кумулятивний потенціал кристалізувати конгеніальний, тобто багатовимірний образ завдяки дії принципів синергетичності та емерджентності. Центральною для системи словесних образів американських фольклорних балад як художнього цілого є естетична функція словесних образів, яка зумовлює поліфонію поетичного твору, що реалізується через принцип контрапункту, тобто через синхронну взаємодію та переплетення різних вимірів образності твору, що втілюють різноаспектну естетичну інформацію.

Література:

1. Апинян Т.А. Мифология: теория и событие : [Учебник] / Т.А. Апинян. – СПб. : Изд-во С.-Петербурга, ун-та, 2005. – 281 с.
2. Веселовский А.Н. Народные представления славян / А.Н. Веселовский. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА, 2006. – 667 с.
3. Виноградов В.В. Поэтика русской литературы / В.В. Виноградов. – М., 1976. – с. 411.
4. Жирмунский В.М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика / В.М. Жирмунский. – Л. : Изд. «Наука», 1977. – 408 с.
5. Киченко О.С. Фольклор як художня система (проблеми теорії) / О.С. Киченко. – Дрогобич : НВЦ «Каменяр», 2002. – 216 с.
6. Криничная Н.А. Персонажи преданий: становление и эволюция образа / Н.А. Криничная. – Л. : Изд-во «Наука», 1988. – 192 с.
7. Мухина З.И. Русская литературная баллада 1830-1850 годов : История и поэтика жанра / З.И. Мухина : Автореф. дисс. канд. филол. наук. – Самара, 2000. – 19 с.
8. Подольская Г.Г. Функционирование в контексте русской литературы первой трети XX века балладного творчества С.Т. Кольриджа и Р. Саути : Автореф. дис. ... д-ра филол. Наук : 10.01.05, 10.01.01. / Г.Г. Подольская. – Астрахань, 1999. – 25 с.
9. Суворова Т.М. Синергія образної системи американських фольклорних балад XVIII – XX століть : [монографія] / Тетяна Миколаївна Суворова. – Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2015. – 456 с.
10. Томберг О.В. Грамматика и поэтика английской народной баллады : историческое развитие и проблемы перевода / О.В. Томберг : Автореф. дис. ... канд. филол. Наук : 10.02.20. – Екатеринбург, 2003. – 25 с.
11. Франк-Каменецкий И.Г. К вопросу о развитии поэтической метафоры / И.Г. Франк-Каменецкий // Сов. Языкознание. – Л., 1935. – Т. 1. – С. 142.
12. Фрейденберг О.М. Миф и литература древности / О.М. Фрейденберг. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. – 800 с. – С. 223–622.
13. Brown Mary Ellen. The Popular Ballad and oral Tradition / Mary Ellen Brown // Oral Tradition. – 2003. – V. 18, № 2. – S. 176–177.

14. Fontes Manuel da Costa. Collecting Portuguese Ballads / Manuel da Costa Fontes // Oral Tradition. – 1987. – V. 2, № 2–3. – S. 547–572.
15. Gardner E.-E., Chickering G.J. Ballads and Songs of Southern Michigan. – The University Of Michigan, 2004. – 536p. – Available at : <http://www.archive.org/details/balladsandsongso028080mbp>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 14.06.2014.
16. Laws G. M. Jr. The British Literary Ballad: A Study in Poetic Imitation. / G. M. Jr. Laws. – Southern Illinois, 1972. – P. 954.

Суворова Т. Н. Американская фольклорная баллада как лиро-драматическая разновидность поэтического текста

Аннотация. В статье исследуются лиро-драматические особенности американских фольклорных баллад через основы художественного мышления и образного творчества. В процессе реконструкции концептуальных моделей сло-

весных образов выявлен особый способ концептуализации балладного мира – концептуальная метаморфоза.

Ключевые слова: образность, концептуальная метаморфоза, лиро-драматический текст.

Suvorova T. American Folklore Ballads as Lyrical and Dramatic Variety of a Poetic Text

Summary. The article is aimed at investigation lyrical and dramatic peculiarities of American folklore ballads on the bases for creative thinking and imagery formation. In the process of the reconstruction of the verbal images conceptual models it appeared that the conceptual metamorphosis is a specific way to reconstruct the world characteristic of American folklore balladry.

Key words: imagery, conceptual metamorphosis, lyrical and dramatic text.